

HAVO BROCHURE

2022-2023

DURF TE KIEZEN

Van profielkeuze
tot vervolgopleiding

Voorwoord

Deze drie vragen staan steeds weer centraal bij het maken van keuzes voor jouw eigen toekomst. Dit schooljaar ga je zo'n belangrijke keuze maken: de profielkeuze. Deze brochure is bedoeld als hulpmiddel voor jou en je ouders bij het maken van een goede keuze.

Bij het maken van een keuze voor een bepaald profiel creëer je voor jezelf mogelijkheden voor later. Je kunt op basis van je profiel een bepaalde vervolgopleiding kiezen om zo uiteindelijk een leuk en interessant beroep te kunnen uitoefenen. Als je niet goed hebt nagedacht welk vak(ken) je wilt laten vallen, kan dat later vervelende gevolgen hebben. Sluit voor jezelf zo min mogelijk wegen uit zodat je een ruime keus aan mogelijkheden overhoudt.

Uiteindelijk moet je deze keuze zelf maken, maar de school is er ook om jou en je ouders daarbij te helpen. Bovendien willen docenten graag hun vak met je bespreken en kan de decaan je van alles vertellen over vervolgopleidingen, toekomstmogelijkheden en de profielen die daarvoor nodig zijn. Twijfel je aan je eigen mogelijkheden? Blijft het maken van de keuze moeilijk? Praat daar dan over met je ouders, stap eens op je mentor af of bespreek je twijfels of onzekerheden met de decaan.

In deze brochure is een overzicht te vinden van alle keuzes die je kunt maken. Je vindt antwoord op vragen als 'Welke vakken zijn nieuw in de bovenbouw?' 'Wat zijn de verschillen tussen de onderbouw en de bovenbouw?' 'Waar zit de uitdaging?' en 'Welke kansen liggen er voor mijn eigen toekomst?'. Na het keuzeprocess en het profielkeuzeformulier vind je informatie over alle aangeboden vakken in de bovenbouw. Volop mogelijkheden en kansen dus om een bewuste keuze te maken! Met een goede voorbereiding, een gericht toekomstplan en een daarop gekozen profiel ligt de wereld voor je open.

Kortom: dit wordt je eerste stap naar een weloverwogen keuze!

Veel succes!

Nurgül Akin
Decaan

Inhoudsopgave

VOORWOORD	2
1. PROGRAMMA KEUZEPROCES 2022-2023	4
2. DE PROFIELEN	5
3. PROFIELKEUZE	6
VAKKENPAKKETKEUZE BOVENBOUW HAVO 2023	6
4. DE GEMEENSCHAPPELIJKE VAKKEN	8
4.1 <i>Het vak: Nederlands</i>	8
4.3 <i>Het vak: Maatschappijleer</i>	11
4.4 <i>Het vak: Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV)</i>	12
4.5 <i>Het vak: Lichamelijke Opvoeding</i>	13
5. DE KEUZEVAKKEN	15
5.1 <i>Het vak: Aardrijkskunde</i>	15
5.2 <i>Het vak: Biologie</i>	17
5.3 <i>Het vak: Drama</i>	18
5.4 <i>Het vak: Muziek</i>	20
5.5 <i>Het vak: Duits</i>	22
5.6 <i>Het vak: Frans</i>	23
5.7 <i>Het vak: Spaans</i>	24
5.8 <i>Het vak: Geschiedenis</i>	25
5.9 <i>Het vak: Maatschappijwetenschappen (MAW)</i>	26
5.10 <i>Het vak: Economie</i>	27
5.11 <i>Het vak: Bedrijfseconomie</i>	28
5.12 <i>het vak: Wiskunde A</i>	29
5.13 <i>Het vak: Wiskunde B</i>	30
5.14 <i>Het vak: Wiskunde D</i>	31
5.15 <i>Het vak: Natuurkunde</i>	32
5.16 <i>Het vak: Natuur, Leven & Technologie (NLT)</i>	33
5.17 <i>Het vak: Scheikunde</i>	34
.....	36
5.18 <i>Het vak: Bewegen, Sport en Maatschappij (BSM)</i>	36
6. DOORSTROMEN VAN HAVO 5 NAAR VWO 5	37
7. HET DECANAAT OP DE KSH	38
HANDIGE WEBSITES	39
8. NOTITIES	40

1. Programma keuzeproces 2022-2023

Oktober – 5 april

Loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) in de mentorlessen

Met behulp van de methode "Tumult Kiezen Profiel"

Dinsdag 29 november

Voorlichtingsavond profielkeuze

Op deze avond wordt informatie gegeven over te kiezen profielvakken en nieuwe vakken in de bovenbouw.

November 2022/januari 2023

MOL-gesprekken

Ter voorbereiding op de aankomende voorlopige profielkeuze zijn er gesprekken tussen mentor, ouder(s) en leerlingen, de zogeheten MOL-gesprekken

6 februari 2023

Profielkeuzeday

Op deze dag organiseert het decanaat van de KSH een dag waarbij de leerlingen in contact komen met bovenbouwleerlingen uit de verschillende profielen en volgen zij onder andere lessen bij de nieuwe vakken.

Donderdag 30 maart 2023

Definitieve profielkeuze

Uiterlijke datum voor het digitaal invullen van een definitieve profielkeuze.

De geprinte versie willen wij graag voorzien van een handtekening van één van de ouder(s)/verzorger(s) retour.

2. De profielen

De derde klas is een belangrijk jaar voor jullie omdat jullie al de eerste bouwstenen moeten leggen voor jullie toekomstige beroepsrichting. De keuze die jullie dit jaar gaan maken zal jullie een grote doorstroommogelijkheid geven naar het vervolgonderwijs (HBO). Er is keuze genoeg maar wat past het beste bij jou als persoon, jouw karaktereigenschappen en jouw interessegebied? Kies bewust zodat je later geen spijt krijgt. Wat zijn de keuzemogelijkheden qua profielen?

Jullie kunnen een keuze maken uit de volgende vier profielen:

- Cultuur en Maatschappij
- Economie en Maatschappij
- Natuur en Gezondheid
- Natuur en Techniek

Elk profiel bestaat uit:

- Een gemeenschappelijk deel, dat voor alle profielen gelijk is
- Een profieldeel, dat kenmerkend is voor dat profiel
- Een keuze deel

• Cultuur & Maatschappij

Het profiel Cultuur en Maatschappij is zeer geschikt voor opleidingen en beroepen in de kunst, in het onderwijs, in de sociale sector en in de communicatie. Vind je talen leuk, heb je een groot inlevingsvermogen, vind je het leuk om met mensen en jongeren te praten, kan je goed luisteren, ben je sociaal betrokken, heb je maatschappelijke interesse, ben je artistiek bezig of heb je grote belangstelling voor de media, dan zou dit profiel bij jou kunnen passen.

• Economie & Maatschappij

Het profiel Economie en Maatschappij is geschikt voor diegenen die in de richting van economie, handel, management, communicatie of toerisme verder willen gaan. Lijkt het je leuk om met cijfers te werken, mensen financieel te adviseren, leiding te geven of te organiseren, op kantoor te werken, zakelijke gesprekken te voeren/onderhandelen, marktonderzoek te doen of ben je geïnteresseerd in de in-en verkoop, dan is dit de richting die jij op zou kunnen gaan.

• Natuur & Gezondheid

Dit profiel doe je als je belangstelling hebt voor mensen, dieren en planten. Bij "belangstelling voor mensen" denk je aan zorg voor de gezondheid van mensen. Het omgaan met mensen speelt een belangrijke rol in alle opleidingen op medisch gebied zoals fysiotherapie, logopedie, verpleegkunde etc.. Je kunt ook op het laboratorium terecht als je het leuk vindt om biologisch en chemisch onderzoek te doen met behulp van moderne apparatuur. Voor diegene onder jullie die groene vingers hebben, behoren de agrarische richtingen, milieuopleidingen en voeding ook tot de vele mogelijkheden met dit profiel.

• Natuur & Techniek

Natuur en Techniek is vooral bedoeld voor opleidingen waarin de exacte vakken een belangrijke rol spelen. Je hoeft echt geen techneut te zijn, alleen behoorlijk goed in de exacte vakken. Bij dit werk moet je veel berekeningen kunnen maken en ruimtelijk inzicht hebben. Je moet goed met computers overweg kunnen. Lijkt het je leuk om mensen te adviseren over natuur, techniek en milieu, heb je interesse in elektronica, machines, bouwkunde, elektriciteit of ben je erg nieuwsgierig naar hoe iets in elkaar zit, vind je ontwerpen/tekenen leuk, doe je graag research, dan ben jij vast de toekomstige man/vrouw op dit gebied.

3. Profielkeuze

VAKKENPAKKETKEUZE bovenbouw HAVO 2023

GEMEENSCHAPPELIJK DEEL (VERPLICHT)

Nederlands
Engels
Maatschappijleer (SE, wordt afgesloten in H4)
Culturele en Kunstzinnige Vorming (SE, wordt afgesloten in H4)
Profielwerkstuk (SE, wordt afgesloten in H5)
Lichamelijke Opvoeding (SE, wordt afgesloten in H5)
Loopbaan Oriëntatie Begeleiding

VERPLICHTE PROFIELVAKKEN

CM	EM	NG-A	NG-B	NT
Frans/Duits/Spaans	Wiskunde A	Wiskunde A	Wiskunde B	Wiskunde B
Geschiedenis	Economie	Scheikunde	Scheikunde	Natuurkunde
Aardrijkskunde/MAW	Geschiedenis	Biologie	Biologie	Scheikunde
Muziek/Drama/Frans/Duits/Spaans				

PROFIELKEUZEVAKKEN

1 vak kiezen

EM	NG-A	NG-B	NT
Bedrijfseconomie	NLT	NLT	NLT
Aardrijkskunde/MAW	Aardrijkskunde	Natuurkunde	Wiskunde D
Frans/Duits/Spaans		Wiskunde D	

KEUZE-EXAMENVAKKEN

1 (of 2) vak(ken) kiezen***

CM	EM	NG-A	NG-B	NT
Duits/Frans/Spaans	Duits/Frans/Spaans	Duits/Frans/Spaans	Duits/Frans/Spaans	Duits/Frans/Spaans
Wiskunde A	Aardrijkskunde/MAW	Economie	Natuurkunde	Economie
Muziek/Drama*	Bedrijfseconomie	NLT	Economie	Muziek/Drama*
Aardrijkskunde/MAW	Muziek/Drama*	Muziek/Drama*	NLT	Wiskunde D
Biologie	Biologie	Aardrijkskunde	Wiskunde D	NLT
BSM*	BSM*	BSM*	Muziek/Drama*	BSM*
			BSM*	

de cijfers voor Culturele en Kunstzinnige Vorming, Maatschappijleer en het Profielwerkstuk leveren samen het combinatiecijfer
* Muziek niet samen met Drama, BSM kan niet samen met Muziek en Drama
/ = keuze maken

*** aan het kiezen van meer dan één keuze-examenvak zijn voorwaarden verbonden!

Voor leerlingen die een **extra vak** in het vrije deel willen doen, gelden de volgende beperkingen:

1.

Voor het extra vak moet het eindcijfer voldoende zijn

2.

De leerling is verplicht het extra vak tot het einde van het jaar te volgen, ouders tekenen hiervoor

3.

Het is mogelijk dat om organisatorische redenen een vak niet als "extra vak" kan worden gekozen

4. De gemeenschappelijke vakken

4.1 Het vak: Nederlands

Het vak Nederlands is de basis voor bijna alle ander vakken. Het gaat om communicatie: discussievaardigheden, leesvaardigheid en schrijfvaardigheid. Ook komt onze cultuur aan bod. Je leert bij Nederlands over literatuur en literatuurgeschiedenis.

1. Wat doe je bij dit vak?

Leesvaardigheid: tekststructuren, tekstsoorten en tekstdoelen, argumentatie.
Schrijfvaardigheid, Spelling en taalverzorging, literatuur en literatuurgeschiedenis

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Leesvaardigheid en schrijfvaardigheid: het herkennen en kunnen maken van tekststructuren. Tekstdoelen en tekstsoorten kunnen bepalen. Leren argumenteren.
Complexe teksten inhoudelijk begrijpen
Literaire teksten lezen en kunnen begrijpen, met behulp van literaire begrippen

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

In de onderbouw ligt de nadruk op spelling en grammatica, in de bovenbouw op de lees- en schrijfvaardigheid. Spelling en grammatica heb je nu met name nodig om zelf teksten te kunnen schrijven. Voor het begrip van teksten is vooral inzicht nodig. In de bovenbouw gaat het dus evenzeer om inzicht als om leerwerk.
De jeugdliteratuur maakt plaats voor de literatuur voor volwassenen.

4. Welke valkuilen zijn er?

Spelling en grammatica uit de onderbouw vergeten. Denken dat je niets voor Nederlands hoeft te doen, aangezien je niet zo veel feitelijke zaken moet leren. Het gaat immers meer om het oefenen met zoveel mogelijk verschillende teksten. Het lezen van literatuur kost tijd en inzicht dus onderschat dat niet.

5. Wat is de uitdaging?

Het gaat om het leren toepassen en gebruiken van een uitgebreid begrippenarsenaal met betrekking tot teksten. De begrippen alleen maar uit het hoofd leren, helpt niet. Je moet de begrippen leren gebruiken en toepassen. Dat wordt oefenen.
Literatuur kost niet alleen maar veel tijd maar het is een kunst die je moet gaan leren waarderen.

6. Wil je meer weten over Nederlands in de bovenbouw?

Vraag meer informatie over Nederlands in de bovenbouw aan je vakdocent.

7. Wat kan je met Nederlands?

De communicatie-, lees- en schrijfvaardigheden die je leert bij het vak Nederlands vormen de basis voor om het even welke studie. Nederlands is zeer van belang als je een culturele studie gaat doen of een studie op het vlak van communicatie. Denk aan toerisme, horeca, journalistiek, een rechtenstudie of aan het onderwijs.

4.2 Het vak: Engels

Bij het vak Engels leer je de taal maar ook de cultuur van Engelssprekende landen kennen. Je kunt communiceren over alledaagse zaken. Je kan boeken en artikelen in de Engelse taal lezen en begrijpen. Je kunt ook een stukje voor een tijdschrift schrijven of een motivatiebrief voor een vervolgopleiding in het buitenland. Het kijken en luisteren naar het nieuws in het Engels kan je wereldbeeld vergroten.

Projecten met Engelstalige acteurs zijn mooie aanvullingen voor je leerproces!

1. Wat leer je bij dit vak?

Engels is een verplicht vak en ook een kernvak. Je zal deze wereldtaal hoe dan ook op je pad tegenkomen. De nadruk in de bovenbouw ligt dan ook op het verbeteren van de vier vaardigheden (lezen, schrijven, luisteren en spreken).

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Om beter te kunnen lezen, schrijven, luisteren en spreken in het Engels heb je veel oefening en een grote woordenschat nodig. Dit is de basis van elke les Engels.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Je kan in de bovenbouw veel meer vaardigheidstoetsen verwachten waarin je laat zien hoe je niveau groeit en dat je de geleerde basiskennis kunt toepassen. Ook maak je kennis met enkele thema's uit de Engels literatuur.

4. Welke valkuilen zijn er?

Let's be honestveel leerlingen vinden hun Engels al goed genoeg. Maar het niveau Engels dat van Nederlandse examenleerlingen verwacht wordt is hoog! Daar hoort dus bijv. ook een goede uitspraak en begrip van moeilijk lees- en luistermateriaal bij.

5. Wat is de uitdaging?

Naast noodzakelijk is het ook fijn als je Engels op hoog niveau kan begrijpen en gebruiken. Reken maar dat het je kansen in je toekomstige studie, werk en wellicht zelfs privéleven vergroot! *So, go for it!*

6. Wil je meer weten over Engels in de bovenbouw?

Vraag het aan je enthousiaste docenten!

7. Wat kun je met Engels?

Engelstalige studieboeken zijn vandaag de dag eerder de norm dan de uitzondering en ook zijn er steeds meer opleidingen geheel in het Engels. En een studieperiode of stage in het buitenland wordt een nog mooiere ervaring als je Engels goed is.

4.3 Het vak: Maatschappijleer

In de lessen maatschappijleer leer je hoe onze samenleving in elkaar zit. Je zult zien hoe de macht in onze samenleving verdeeld is, dat wil zeggen welke mensen het voor het zeggen hebben. Ook ga je ontdekken dat er tal van problemen bestaan die opgelost moeten worden.

1. Wat doe je bij dit vak?

Vier onderwerpen staan centraal gedurende het jaar: rechtsstaat, parlementaire democratie, verzorgingsstaat en pluriforme samenleving.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Vaardigheden die aan bod komen zijn: onderzoek vaardigheden, discussiëren, meningsvorming, argumenteren, presenteren, samenwerken.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Het vak wordt niet gegeven in de onderbouw

4. Welke valkuilen zijn er?

Het formuleren van antwoorden; een simpel ja of nee volstaat niet. Ook is de grote hoeveelheid te leren stof mogelijk een valkuil.

5. Wat is de uitdaging?

Vaak is er niet één oplossing voor de maatschappelijke problemen die behandeld worden tijdens de lessen. Het is een uitdaging voor de leerlingen om hun eigen ideeën over maatschappelijke problemen te leren formuleren.

6. Wil je meer weten over maatschappijleer in de bovenbouw?

Wil je meer weten over maatschappijleer, dan kan je contact leggen met één van de maatschappijleerdocenten.

7. Wat kan je met maatschappijleer?

Er wordt door je medeburgers en de politiek (nu en in de toekomst) vaak een beroep op je gedaan (in de vorm van belasting betalen, stemmen, mantelzorgen, wet gehoorzamen, etc.). Door het vak maatschappijleer heb je hierover nagedacht en een mening gevormd.

4.4 Het vak: Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV)

Culturele Kunstzinnige Vorming laat je kennis maken met wat er allemaal op het gebied van kunst en cultuur te doen is. In de onderbouw en op de basisschool maakt de school de keuze. Nu is de keuze aan jou. Je bezoekt culturele activiteiten die je zelf uitkiest, vanuit je eigen interesse en je voorkeur. In de les krijg je opdrachten die hierop afgestemd zijn. Je ontdekt zo je culturele interesse en ontwikkel je je creativiteit.

1. Wat doe je bij dit vak?

Je krijgt een introductie in de kunstdisciplines Architectuur, Beeldende kunst, Computer & Games, Dans, Film & Televisie, Fotografie, Muziek, Theater, Toegepaste kunst, Design, Mode & Lifestyle en ook de begrippen cultuur, cultuur erfgoed, subcultuur en eetcultuur worden besproken.

Je werkt tijdens de les aan doe-opdrachten binnen die disciplines en in eigen tijd bezoek je meerdere culturele activiteiten (zoals b.v. naar de film gaan, een theaterstuk bezoeken, naar een concert gaan, ...).

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Vooraf jouw creativiteit wordt aangesproken, maar ook wordt van je verwacht dat je jouw eigen smaak weet te onderbouwen.

3. Wat zijn verschillen met de onderbouw?

Er wordt meer theoretische onderbouwing verwacht in je creatieve opdrachten.

4. Welke valkuilen zijn er?

Veel leerlingen vinden het lastig om hun zelfstandige activiteiten in te plannen. Ook is een ervaringsverslag in eigen woorden schrijven best moeilijk.

5. Wat is de uitdaging?

Kunst en cultuur beleef je waarschijnlijk al (bijna) dagelijks! Alleen moet je er nu anders naar leren kijken.

6. Wil je meer weten over CKV in de bovenbouw?

Vraag het aan je vakdocent.

7. Wat kan je met CKV?

Wil je meer zicht op de beroepen waar creativiteit in zit? Kijk eens op <https://www.hbostart.nl/cultuurenkunst/>. Ook deze site is daarin interessant: <https://nationaleberoepengids.nl/sector-kunst-cultuur-entertainment>

4.5 Het vak: Lichamelijke Opvoeding

Het (verplichte) vak lichamelijke opvoeding (LO) volg je ook in de bovenbouw. Op de KSH proberen wij leerlingen een zo breed mogelijk sportaanbod te geven. Je gaat de meest uiteenlopende sporten doen om te kijken of er wellicht een sport is die bij jou past!

1. Wat doe je bij dit vak?

Je gaat vooral lekker veel zelf sporten! Een blokuur in de week gaan we verschillende sporten beoefenen. Daarnaast gaan we ook sporten doen die wij op school niet kunnen aanbieden. Dit heet sport oriëntatie. Je moeten denken aan sporten als squash, boksen en skiën.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Het allerbelangrijkste bij dit vak is dat je de motivatie hebt! Je wilt nieuwe sporten ontdekken en lekker samenwerken met jouw klasgenoten

3. Wat zijnde verschillen met de onderbouw?

Er zijn niet heel veel verschillen met de onderbouw. Het belangrijkste bij de lessen lichamelijke opvoeding is dat je plezier hebt in bewegen. Er zal wel wat meer zelfstandigheid van je verwacht worden. Daarnaast neemt sport oriëntatie een belangrijke rol in.

4. Welke valkuilen zijn er?

Voor het vak lichamelijke opvoeding zijn er weinig valkuilen. Met enthousiasme en de juiste instelling kom je al heel ver.

5. Wat is de uitdaging?

De belangrijkste uitdaging is misschien wel je eigen motivatie. Hiermee bedoelen we je motivatie om beter te worden, samen te leren met en van anderen. Je zal dus niet alleen maar bezig zijn om je te verbeteren in jouw eigen sport.

6. Wil je meer weten over LO in de bovenbouw?

Als je meer informatie over het vak lichamelijke opvoeding wilt, kun je contact op te nemen met een van de gymdocenten. Je kan natuurlijk ook een bovenbouw leerling naar zijn/ haar ervaringen vragen.

7. Wat kan je met LO?

Wij hopen dat je door de gymlessen op school je hele leven blijft sporten. Sport heeft zoveel voordelen, zowel fysiek als sociaal!

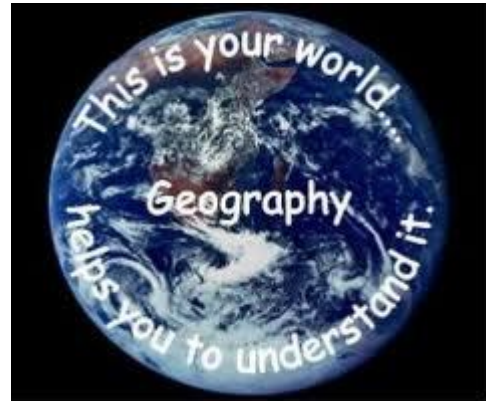
Ben je helemaal gek van sport en wil je ook meer weten over het menselijk lichaam, sportclubs en het zelf regelen in de sport? Lees dan ook even het stukje over BSM!

5. De keuzevakken

5.1 Het vak: Aardrijkskunde

Bij het vak Aardrijkskunde leer je geografisch naar de wereld te kijken. Je kijkt naar de verbanden en relaties vanuit en tussen verschillende dimensies. Daarnaast krijg je een beter wereldbeeld en wordt je algemene kennis vergroot. Je verdiept je in lokale, regionale en nationale gebieden vanuit een wereldwijd perspectief, tot in de verste uithoeken van de wereld.

1. Wat doe je bij dit vak?

Je leert de wereld te begrijpen. Dit doe je door verschillende geografische onderwerpen toe te passen op verschillende gebieden in de wereld. Na je examen kun je met een goede onderbouwing beschrijven, verklaren en voorspellen wat er in de wereld gebeurt, of zelfs wat er in de toekomst gaat gebeuren! In de bovenbouw van de havo ga je je verdiepen in de volgende examenonderwerpen: Globalisering en welvaartverschillen, duurzaamheid en klimaatverandering, de vorming en verandering van het aardoppervlak, leven met water in Nederland en tot slot verkennen we het opkomende land Brazilië. Kortom, een heel divers aanbod van onderwerpen binnen de geografie. Je leert zo goed onderbouwde verklaringen met argumenten te geven voor alles wat er om je heen in de wereld gebeurt.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Bij aardrijkskunde leer je hoe je een geografisch onderzoek opzet en uitvoert. Soms doe je het onderzoek, maar soms ook samenwerkend in een team. Er wordt een stap gemaakt van theorie in het boek naar de praktijk in de werkelijkheid en gebruikt in het onderzoek de conclusies die je zelf gaat opstellen. Natuurlijk leer je ook hoe je op de juiste wijze de verslaglegging uitvoert. Sta jij open voor de vaardigheden die leiden tot nieuwe, soms onverwachte inzichten in de wereld?

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

In de bovenbouw ga je kenmerken van een gebied meer verklaren en de theorie toepassen. Ook ga je je meer verdiepen in de verbanden tussen gebieden, mensen en processen. In de bovenbouw krijg je in de les meer verantwoordelijkheid en wordt je inbreng groter. Je gaat onderzoekend werken en bent best nieuwsgierig naar de uitkomsten. Wat gebeurt er in de wereld en waarom daar? Ook wordt er vakoverstijgend gewerkt.

4. Welke valkuilen zijn er?

Onderschatting kan een valkuil zijn. Het integreren van je eigen kennis in de geografische denkwijze en de leerstof vergt oefening en bestaat niet alleen uit leerwerk. Omdat aardrijkskunde een brede kijk geeft op de wereld, lijkt het misschien een vrijblijvend vak. Maar ook in de stof van aardrijkskunde zijn er wetmatigheden, algemene regels en is er een duidelijke structuur van kijken naar de wereld met een geografische bril.

5. Wat is de uitdaging?

Bij aardrijkskunde kan vaak en veel gebruikt gemaakt worden van actuele onderwerpen die zich dagelijks afspelen in de wereld. Het zorgt voor afwisselende leerstof die aansluit bij de wereld van het verleden, heden en de toekomst. Daarnaast krijg je training in de vaardigheden die straks ook op je vervolgstudie heel nuttig zijn. Met aardrijkskunde kun je zo een grote voorsprong krijgen als je gaat studeren, maar daar moet je natuurlijk wel wat voor doen.

6. Wil je meer weten over aardrijkskunde in bovenbouw?

Vraag het aan je vakdocent.

7. Wat kan je met aardrijkskunde?

Aardrijkskunde leert je de wereld beter begrijpen vanuit verschillende invalshoeken. Dit kun je goed toepassen in de wereldeconomie van nu. Dit komt goed van pas als je later wil werken bij internationale bedrijven, als journalist, of in de ruimtelijke inrichting van Nederland. Ook bij een studie die te maken heeft met economie, architectuur, de game-industrie, overheid, onderwijs of klimaat en duurzaamheid is aardrijkskunde zeker aan te raden.

5.2 Het vak: Biologie

Bij biologie bestudeer je alles wat leeft, en alles wat van invloed is op levende wezens (organismen). We leren over processen op verschillende niveaus van moleculen tot de hele wereld. Daarnaast kijken we niet alleen hoe het leven op aarde nu in elkaar zit, maar ook hoe het gedurende miljoenen jaren is ontstaan.

Je ziet biologie overall om je heen: de werking van je eigen lichaam, het groeien van planten en dieren, ziektes, gedrag van dieren.

Bovendien is biologische kennis erg belangrijk bij het oplossen van allerlei maatschappelijke vraagstukken. Denk bijvoorbeeld aan klimaatverandering, gezond eten, vaccinaties, orgaandonatie en transplantatie, euthanasie, abortus, duurzame landbouw, het gebruik van stamcellen en genetisch gemodificeerde organismen.

1. Wat doe je bij dit vak?

Afweer, voeding en vertering, gedrag, erfelijkheid, DNA, voortplanting, dieren (met name de mens) en planten, milieu en duurzaamheid, evolutie, zenuwstelsel, bloedsomloop, gaswisseling, genetische modificatie, experimenteren.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Toepassen van de biologische concepten in andere contexten, begrijpend lezen van grote stukken tekst en afbeeldingen, aanleren van experimentele vaardigheden, samenwerken, (schriftelijk) presenteren, aanleren van oplosstrategieën bedenken.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Moeilijker en abstracter, meer leerstof en opdrachten per les, hoger tempo, hogere mate van zelfstandigheid gevraagd, het gebruik van een hulpboek (BiNaS), dieper ingaan op moleculaire processen (meer scheikunde), de theorie wordt veel meer in verband gebracht met de praktijk (beroepen en moderne toepassingen).

4. Welke valkuilen zijn er?

Begrijpend lezen van grote stukken tekst, het leggen van meerdere verbanden en het toepassen van de theorie, goede formulering van antwoorden, uiteenlopende onderwerpen die soms misschien niet bij je interesse passen, de scheikunde in de biologie.

5. Wat is de uitdaging?

Biologie is een zeer breed en interessant vakgebied. Veel discussies in de huidige maatschappij hebben een biologisch component. Ook draagt de biologie voor een belangrijk deel bij aan de moderne technologische vooruitgang.

6. Wil je meer weten over biologie in de bovenbouw?

Vraag het aan je vakdocent.

7. Wat kan je met biologie?

Je kunt bijvoorbeeld de volgende studies volgen: toegepaste biologie, biologie en medisch laboratoriumonderzoek, lerarenopleiding 2^e graad biologie, biologie, voeding en gezondheid, watermanagement, bos-en natuurbeheer, milieukunde, medische beeldvormende en radiotherapeutische technieken, toegepaste natuurwetenschappen, bio-informatica, verpleegkunde, verloskunde.

5.3 Het vak: Drama

Hou je van acteren? Wil je jezelf graag kunnen presenteren voor een publiek? Ben je creatief en expressief? Dan is het een goed idee om het vak Drama te kiezen.

Je leert in de lessen acteren in verschillende speelstijlen, van realistisch spel (film acteren) tot heel groot spel (fysiek theater). Je maakt kennis met verschillende theatergenres en stromingen. In de lessen wordt er vanuit improvisatie maar ook met toneelteksten gewerkt. Hoe speel je een personage? Hoe zet je emoties in binnen spel? Hoe gebruik je ruimte? Je leert hoe je scènes kunt vormgeven en presenteren voor publiek. Daarnaast staan samenwerken en het geven en ontvangen van feedback centraal.

1. Wat doe je bij dit vak?

Bij dit vak ben je vooral veel aan het acteren. Je speelt zelf maar kijkt ook naar anderen. Basisvaardigheden zijn samenspel, concentratie, speldurf en spelplezier. Je leert door verschillende oefeningen toneel te spelen in verschillende stijlen. In maakopdrachten past je dit toe op scènes die je zelf maakten past dit toe op scènes die je zelf maakt. Hierdoor krijg je inzicht in theatermaken en leer je reflecteren.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Bij Drama zijn de volgende dingen belangrijk: creatief, expressief en inventief zijn, durven experimenteren en improviseren, er plezier in hebben verschillende rollen te spelen. Daarbij is het essentieel dat je interesse in theater en andere kunst disciplines hebt. Daarnaast zijn goed kunnen kijken en luisteren en concentratie natuurlijk noodzakelijk bij dit vak.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Drama kiezen is een logisch vervolg op de theaterklas (onderbouw). Je kunt echter ook drama kiezen als je in de onderbouw niet in de theaterklas zat. Alle leerlingen zijn welkom en is het zeker niet noodzakelijk dat je in de theaterklas hebt gezeten. In de bovenbouw krijg je drama; dat is het praktijkgedeelte van het vak, waarin je bezig bent met toneelspelen. Daarnaast krijg je als je drama kiest in 5 vwo en 6 vwo ook kunst algemeen, het theoretische gedeelte van het vak. Bij kunst algemeen ga je inhoudelijk in op de geschiedenis van verschillende kunst disciplines (theater, dans, muziek, beeldend en film).

4. Welke valkuilen zijn er?

Het vak kan soms spannend zijn, want je moet jezelf wel presenteren aan je klasgenoten en op gegeven moment ook aan een publiek buiten het klaslokaal. Maar er wordt altijd een veilige situatie in de klas gecreëerd waardoor iedereen de ruimte krijgt om zich op zijn eigen niveau te ontwikkelen. Het is wel belangrijk dat je plezier hebt in toneelspelen en durft te spelen.

5. wat is de uitdaging?

De uitdaging bij het vak is dat je jezelf mag laten zien en je creativiteit kunt ontwikkelen. Drama is een vak waarbij jouw persoonlijkheid ook belangrijk is! Het gaat erom dat jij jezelf ontwikkelt als toneelspeler en theatermaker. Je bent ook veel fysiek bezig in de lessen en niet alleen in je hoofd. Het vormgeven van emoties en leren improviseren en spelen van personages zorgt ervoor dat je weet hoe je ingeleefd en vol overtuiging iets kunt overbrengen aan een publiek. Uiteindelijk speel je met je klas in een eindexamenvoorstelling waarin je laat zien dat je in staat bent om een stuk te maken en te spelen.

6. Wil je meer weten over drama in de bovenbouw?

Je kunt bij je docent Drama en docent Kunst Algemeen informatie krijgen over het vak.

7. Wat kan je met drama?

Bij Drama leer je dingen die je bij geen enkel ander vak op school leert en die wel ontzettend belangrijk zijn voor heel veel beroepen. Je leert jezelf presenteren, je leert hoe je de aandacht van toeschouwers kunt vasthouden, je leert hoe je overtuigend overkomt en hoe je jezelf kunt uitdrukken op verschillende manieren in stem en beweging. Bij het vak Drama werk je aan je expressie, maar je leert ook improviseren, out-of-the-box denken en samenwerken. Dit vak kan bijdragen aan je zelfvertrouwen en geeft je de ruimte om je persoonlijkheid, talent en creativiteit te ontplooien.

5.4 Het vak: Muziek

Houd je van muziek maken? Ben je creatief en expressief of wil je dat leren? Dan is het een goed idee om het vak muziek te kiezen. Ook als je toekomstige baan of studie niet direct met musiceren te maken heeft, kan het toch verstandig zijn om het te kiezen.

1. Wat doe je bij dit vak?

Het vak muziek draait vooral om muziek maken. Je bent veel praktisch bezig op een instrument of met je stem, altijd op je eigen niveau. In de praktijklessen wordt een koppeling gemaakt met de theorie zodat je die spelenderwijs leert toepassen.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

De vaardigheden die je nodig hebt voor het vak ontwikkel je tijdens de lessen. Als je het vak kiest is het belangrijk dat je er gemotiveerd voor bent. Vaardigheden die je ontwikkelt zijn bijvoorbeeld: samenwerken, creativiteit, expressiviteit, presenteren, creatief probleem oplossen, divergent denken, verbanden leggen, hoofd- en bijzaken onderscheiden, focus, reflectie, toewijding, doorzettingsvermogen.

3. wat zijn de verschillen met het vak in de onderbouw?

Het grootste verschil met de onderbouw is dat je zelf veel invloed uit kunt oefenen op de praktijk. In de onderbouw heb je met veel verschillende instrumenten kennisgemaakt, in de bovenbouw kies je zelf op welk instrument (of je stem) je wilt ontwikkelen en word je niet meer verplicht om een opdracht op een bepaald instrument te doen. Jouw ontwikkeling als musicus staat centraal en wat betreft de praktijk doet iedereen dat op z'n eigen niveau. Naast de praktijkuren muziek volg je kunst (algemeen): cultuurgeschiedenis aan de hand van kunstuitingen uit verschillende disciplines (muziek, dans, theater, beeldend, film).

4. Welke valkuilen zijn er?

Sommige leerlingen vinden het spannend om te presenteren voor de klas. Hierin word je goed begeleid en er wordt altijd een veilige situatie gecreëerd. Ook wordt wel eens gedacht dat je al heel veel moet kunnen (bijv. een instrument bespelen) om het vak te kiezen. Dit is niet nodig, iedereen musicert op z'n eigen niveau. Als je al muziekles hebt gehad is dat zeker een voordeel maar absoluut niet noodzakelijk om het vak te kiezen.

5. Wat is de uitdaging?

De uitdaging bij het vak is dat je jezelf mag laten zien en je creativiteit kunt ontwikkelen. Muziek is een vak waarbij je persoonlijkheid ook belangrijk is! Het gaat erom dat jij jezelf ontwikkelt als musicus. Je bent ook veel fysiek bezig in de lessen en niet alleen in je hoofd. Het vormgeven van emoties en leren improviseren en spelen van personages zorgt ervoor dat je weet hoe je ingeleefd en vol overtuiging iets kunt overbrengen aan een publiek. Uiteindelijk geef je met je klas een eindexamenconcert.

6. Wil je meer weten over muziek in de bovenbouw?

Als je meer informatie over het bovenbouw vak muziek wilt kun je contact opnemen met je vakdocent. Ook als je hierover twijfelt ben je van harte welkom en kunnen we jouw twijfel bespreken.

7. Wat kan je met muziek?

Bij muziek leer je dingen die je bij geen enkel ander vak op school leert en die wel ontzettend belangrijk zijn voor heel veel beroepen, ook als ze niet direct met dit vak te maken hebben. Je leert jezelf presenteren, je leert hoe je overtuigend overkomt en hoe je jezelf kunt uitdrukken op verschillende manieren. Bij het vak muziek werk je aan expressie, maar je leert ook improviseren, out-of-the-box denken en samenwerken. Dit vak kan bijdragen aan je zelfvertrouwen en geeft je de ruimte om je persoonlijkheid, talent en creativiteit te ontplooien.

5.5 Het vak: Duits

Duits geeft je een voorsprong in je beroep

Omdat Nederland veel met onze Oosterburen te maken heeft (een groot deel van onze handel) en Duitsland de grootste economie in Europa is, is kennis van het Duits en van de Duitse cultuur een groot pluspunt. In veel Nederlandse bedrijven zitten ze dan ook te springen om personeel dat goed vreemde talen spreekt. Je doet makkelijker zaken met een Duitse klant als die in zijn moedertaal geholpen wordt.

1. Wat doe je bij dit vak?

Je leert nog beter Duits en veel over de Duitse cultuur. Bij de Berlijnreis (als je hiervoor inschrijft) kun je jouw (spreek)vaardigheid goed in praktijk brengen. Ook zal je zien dat het een goede ervaring is als je een gesprekje/interview in het Duits kunt houden en een e-mail in het Duits kunt schrijven.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

We oefenen vooral met de vaardigheden: lezen, luisteren, schrijven maar vooral ook spreken! Je zult zien dat het een goede ervaring is als je zomaar een interview in het Duits kunt afnemen en een e-mail in het Duits kunt schrijven.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

In de bovenbouw word je veel minder getoetst op grammatica en woordkennis (hoewel het als leerstof wel steeds terugkomt). Er wordt vooral getraind en getoetst op vaardigheden. Met name de leesvaardigheid wordt intensief geoefend door middel van actuele (online) teksten uit kranten, video's, tijdschriften en de cito examenteksten.

4. Welke valkuilen zijn er?

Het is belangrijk te weten dat het in de bovenbouw (zoals op de universiteit of in het HBO) veel meer op vaardigheden aankomt.

5. Wat is de uitdaging?

Het eindniveau bij Duits ligt behoorlijk hoog! Blijf dus goed meedoen bij het oefenen, of kijk op eigen gelegenheid het Duitse nieuws, bijvoorbeeld

6. Wil je meer weten over Duits in de bovenbouw?

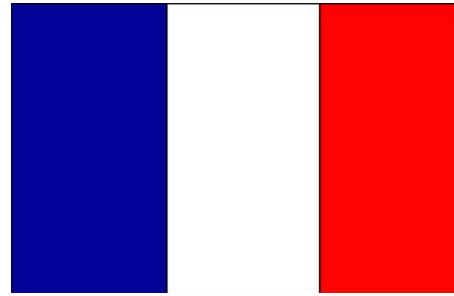
Voor vragen over Duits in de bovenbouw moet je bij je vakdocent zijn.

7. Wat kan je met Duits?

Taaldocent, vertaler, adviseur bedrijfscommunicatie, toerisme, luchtvaart, servicedesk medewerker, sales of werken bij de EU. Zoek maar eens op een vacaturesite op "Duits" en je zult zien dat het vaak een groot pluspunt is als je Duits kunt!

5.6 Het vak: Frans

De lessen zijn meer gericht op de vaardigheden waarmee leerlingen goed voorbereid worden op het school en eindexamen Frans. Daarbij komen spreken, schrijven, luisteren en lezen ruim aan bod.

1. Wat doe je bij dit vak?

We houden ons bezig met spreken, luisteren, schrijven maar vooral lezen in het Frans. Grammatica wordt voor deze vaardigheden steeds weer herhaald en uiteraard waar nodig aangevuld.

2. welke vaardigheden heb je nodig?

Vaardigheden die aan bod komen zijn: leesvaardigheid-gespreksvaardigheid-luistervaardigheid-schrijfvaardigheid. Leesvaardigheid staat centraal omdat het examen slechts uit lezen bestaat.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

De bovenbouw is uiteraard moeilijker. Er is meer leerstof per toets en de nadruk ligt nog meer op de vaardigheden. Goed plannen is meer en meer noodzakelijk.

4. Welke valkuilen zijn er?

Je moet nog beter leren plannen en organiseren. Je moet meer leerstof per toets opnemen en leren zelfstandig te studeren. Frans is een mooie taal.

5. Wat is de uitdaging?

Goed Frans leren lezen en zelfstandig teksten kunnen verklaren voor je eindexamen. Een goede planning is hierbij een grote uitdaging.

6. Wil je meer weten over Frans in de bovenbouw?

Vraag je vakdocent om meer informatie over Frans in de bovenbouw.

7. Wat kan je met Frans?

Met het vak Frans op je diploma heb je straks meer kans om werk te vinden bij bedrijven die handeldrijven met Frankrijk, of in het toerisme. Je kan ook, met wat je hebt geleerd met het vak Frans, in een Franstalig land verder gaan studeren of werken.

5.7 Het vak: Spaans

Het vak Spaans is een diepere kennismaking met deze prachtige taal. In de lessen leer je natuurlijk nog steeds woordjes, grammatica en zinnen. Maar je krijgt nu ook vaardigheidstoetsen. Je leert jezelf te redden in verschillende situaties. We besteden ook aandacht aan de Spaanse en Latijns-Amerikaanse cultuur. Denk bijvoorbeeld aan een tapas workshop of een les salsa dansen. Ook maak je kennis met Spaanstalige literatuur.

1. Wat kan je bij dit vak?

Alles wat je nodig hebt om jezelf te redden in een Spaanstalig land.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Alle vier de vaardigheden komen aan bod: spreken, schrijven, lezen en luisteren.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Je leert de taal nu in het tempo van de bovenbouw. Dat betekent dat je al vrij snel grote toetsen krijgt waarvoor je veel woordjes en grammatica in een keer moet leren.

4. Welke valkuilen zijn er?

Denk niet dat Spaans een pretvak is waar je weinig voor hoeft te doen. Net als bij de andere talen werken we toe naar het eindexamen.

5. Wat is de uitdaging?

Goed Spaans leren spreken! Het duurt even voordat je het aandurft om echt Spaans te spreken. Maar als het lukt, dan geeft dat een enorme kick! Op vakantie, een studiereis, of tijdens een toekomstige baan.

6. Wil je meer weten over Spaans in de bovenbouw?

Ben je nieuwsgierig geworden? Je kunt vragen stellen aan je vakdocent.

7. Wat kan je met Spaans?

Het vak Spaans komt in het hoger beroepsonderwijs vaak aan bod bij internationale studies, van management tot handel.

5.8 Het vak: Geschiedenis

1. Wat doe je bij dit vak?

Het eindexamen geschiedenis gaat over de hele geschiedenis, van prehistorie tot nu. Daarnaast zijn er drie verplichte onderwerpen waar we ons extra in gaan verdiepen. Die onderwerpen zijn: Het Britse Rijk 1620-1900, Duitsland in Europa 1918- 1991 en Nederland 1948-2008. Deze onderwerpen behandelen we allemaal uitgebreid in de bovenbouw. Je krijgt in de vierde klas les over tien tijdvakken. Je leert de belangrijkste kenmerken van de tijdvakken en leert verschillende historische ontwikkelingen aan elkaar te koppelen. In de vijfde klas focussen we vooral op de verplichte thema's en herhalen we zoveel mogelijk de onderwerpen die in de vierde klas zijn behandeld.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

In de bovenbouw zijn bronneninterpretatie en tekstverklaring de belangrijkste vaardigheden. Daarnaast moet je goed je eigen antwoorden kunnen beargumenteren.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

In de onderbouw krijg je les per onderwerp. In de bovenbouw wordt van je verwacht dat je tussen verschillende tijden kan wisselen. Daarnaast moet je jouw opgebouwde kennis meteen kunnen toepassen. Het tempo ligt door de hoeveelheid stof hoger dan in de onderbouw.

4. Welke valkuilen zijn er? En uitdagingen?

Bij geschiedenis krijg je een grote hoeveelheid stof te verwerken. Veel meer dan in de onderbouw. De grootste valkuil is dan ook te laat beginnen met leren en/of de stof niet bijhouden tijdens de lessen.

5. Wat is de uitdaging?

De vele bronnenvragen en begrijpend lezen vormen een uitdaging.

6. Wil je meer weten over geschiedenis in de bovenbouw?

Kom langs op het leerplein geschiedenis en stel je vragen aan de vakdocenten.

7. Wat kan je met geschiedenis?

Bij geschiedenis leer je niet alleen de wereld om je heen begrijpen, maar daar ook kritisch naar kijken en een eigen mening over formuleren. Daarom is het vak geschiedenis zeer nuttig bij opleidingen waar je geacht wordt jezelf breed te ontwikkelen zoals bij talenstudies, mediastudies, journalistiek, rechten en de Pabo.

5.9 Het vak: Maatschappijwetenschappen (MAW)

Overall waar mensen met elkaar samenleven (gezin, klas, sportclub, stad, land, wereldgemeenschap, enz.), wordt er samengewerkt en doen zich problemen voor. Het vak maatschappijwetenschappen onderzoekt dit. Zo gaan de lessen, opdrachten en examens over heel veel verschillende, actuele onderwerpen zoals bijvoorbeeld criminaliteit, pesten, opvoeden, armoede, uitgaansgeweld, oorlogen, radicalisering, etc.

1. Wat doe je bij dit vak?

Bij ieder onderwerp dat bestudeerd gaat worden, komt een aantal van onderstaande concepten terug. Je leert wat ze precies betekenen, hoe je ze kunt inzetten om een onderwerp te bestuderen en wat het verband is tussen de verschillende kernconcepten. Deze concepten worden door veel mensen gebruikt in bijvoorbeeld de journalistiek, politiek, maar ook door mensen die werken in onderwijs, justitie en politie.

Vorming	Verhouding	Binding	Verandering
<ul style="list-style-type: none">• socialisatie• acculturatie• identiteit• cultuur• politieke socialisatie• ideologie	<ul style="list-style-type: none">• sociale (on)gelijkheid• macht• gezag• conflict• samenwerking	<ul style="list-style-type: none">• sociale cohesie• sociale institutie• groepsvorming• cultuur• politieke institutie• representatie• representativiteit	<ul style="list-style-type: none">• rationalisering• individualisering• institutionalisering• staatsvorming• democratisering• globalisering

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Naast het leren werken met de concepten, leer je in de lessen hoe je informatie kunt verzamelen, onderzoeken, analyseren en presenteren. Het maakt het vak heel levendig en activeert jou in je denken en doen.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Maatschappijwetenschappen is uitsluitend een bovenbouwwak. Je doet in maatschappijwetenschappen uiteindelijk een centraal schriftelijk eindexamen.

4. Welke valkuilen zijn er?

Omdat we onderwerpen en situaties in de samenleving gaan onderzoeken maken we bij dit vak veel gebruik van bronnen (video, teksten) die deze situaties beschrijven. Daarbij is belangrijk dat jij de situatie goed kan omschrijven en beargumenteren. Het vraagt dus best wat taalvaardigheid. Hoewel maatschappijwetenschappen een heel leerbaar vak is, helpt het je enorm als je breed geïnteresseerd, sociaal betrokken en nieuwsgierig bent.

5. Wat is de uitdaging?

Leren om niet van alles te roepen, maar ook echt iets te zeggen...

6. Wil je meer weten over Maatschappijwetenschappen in bovenbouw?

Vraag het aan je vakdocent.

7. Wat kan je met maatschappijwetenschappen?

Maatschappijwetenschappen helpt je bij een goede voorbereiding op verschillende sociaal georiënteerde hbo-opleidingen zoals Journalistiek, HBO Rechten, Sociaal Juridische Dienstverlening (SJD), Bestuurskunde, Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Maatschappelijk Werk, Cultureel en Maatschappelijke Vorming (CMV), Pedagogiek, Psychologie, PABO, Management, Economie en Recht (MER), Communicatie en Media en Entertainment Management (MEM).

5.10 Het vak: Economie

Hoe bestuur jij je leven om meer welzijn of geluk te bereiken met minder middelen als tijd, energie en aandacht? Lukt dit jou zelf of heb je daarbij soms de helpende of zelfs dwingende hand van iemand anders bij nodig? Economie gaat over verstandig kiezen en samenwerken om zo meer met minder te krijgen. Moeten we als samenleving hierin vrij spel krijgen of is het raadzaam dat de overheid een handje helpt en hier en daar wat bijstuurt?

1. Wat kan je met dit vak?

Het gaat bij economie voortdurend om het maken van keuzes. We kijken naar keuzes binnen gezinnen, bij bedrijven en bij de overheid. Daarnaast kijken we naar de verschillende oorzaken voor prijsveranderingen en de gevolgen die daaruit voortvloeien.

Wil ik een jaar extra in het buitenland studeren of nu meteen aan het werk gaan?
Wil een bedrijf zoveel mogelijk winst behalen of zoveel mogelijk verkopen?
Kiest de overheid bij een hoge staatsschuld voor meer lenen of meer bezuinigen?
Is het beter om sommige verzekeringen verplicht te stellen of juist niet?
Kan een belegger bij een hoge rente beter beleggen in aandelen of juist in obligaties?
Gaan supermarkten elkaar beconcurreren met de prijzen of met het assortiment?

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Kritisch lezen van teksten, grafieken en tabellen en daaruit de juiste informatie selecteren. Rekenvaardigheden zoals procenten, oplossen van eenvoudige vergelijkingen, precies formuleren als je uitlegt waarom je voor een oplossing of antwoord kiest.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

We vergelijken de theorie vaker met de praktijk. We gaan sneller door de stof heen en toetsen gaan over meer stof. Er zijn meer inzichtvragen, dus uit je hoofd leren van antwoorden zal niet voldoende zijn.

4. Welke valkuilen zijn er?

Te laat beginnen met leren, je moet niet pas proberen de theorie te snappen op de avond vóór de toets. Niet duidelijk op papier zetten wat je bedoelt met je antwoord. Niet goed lezen van de vragen en de inleidende verhaaltjes.

5. Wat is de uitdaging?

Kritisch leren kijken naar je eigen antwoorden.
Economische problemen vanuit verschillende gezichtspunten benaderen. Denk daarbij aan het perspectief van consumenten, producenten, burgers en overheid.

6. Wil je meer weten over economie in de bovenbouw?

Vraag het gerust aan je vakdocent.

7. Wat kan je met economie?

Het vak sluit goed aan op studies als economie, bedrijfskunde, bestuurskunde, sociologie en politicologie.

5.11 Het vak: Bedrijfseconomie

Bij Bedrijfseconomie leren leerlingen om vanuit een ondernemersperspectief zaken te benaderen, te analyseren en te beoordelen.

1. Wat doe je bij dit vak?

Bij dit vak zit je vaak op de stoel van een ondernemer of iemand uit het management van een bedrijf. Het functioneren van organisaties en het maken van keuzes op basis van financiële gegevens staan centraal. We besteden aandacht aan je persoonlijk financieel bewustzijn en financiële vaardigheden, zoals het kopen van een huis, zodat je op een verantwoorde manier leert handelen voor jezelf en voor organisaties waarin je later actief zult zijn, ook als het gaat om je eigen onderneming!

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Essentiële vaardigheden op belangrijke bedrijfseconomische en organisatorische vakgebieden. In het algemeen ook vaardigheden als begrijpend lezen, rekenen, het aanleren van oplosstrategieën voor opdrachten, toepassen van kennis in een andere context, het lezen en begrijpen van grafieken en tabellen.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Het vak wordt niet gegeven in de onderbouw.

4. Welke valkuilen zijn er?

Op het eerste oog eenvoudige begrippen worden door onderschatting makkelijk door elkaar gehaald. Verder ligt door gedetailleerde informatie in opgaven onzorgvuldigheid op de loer.

5. Wat is de uitdaging?

Er wordt veel rekenkundig inzicht gevraagd. Verder zijn leesvaardigheden erg belangrijk. Je moet in staat zijn de stof te kunnen toepassen op tabellen, grafieken, modellen en grote stukken tekst.

6. Wil je meer weten over bedrijfseconomie in de bovenbouw?

Voor vragen over bedrijfseconomie moet je wezen bij je vakdocent.

7. Wat kan je met bedrijfseconomie?

De volgende vervolgoopleidingen sluiten goed aan bij bedrijfseconomie: hoofd financiële administratie, projectmanager, controller, accountmanager, financieel analist en beleggingsadviseur

"No, your management style is fine. It's your mismanagement style that worries me."

5.12 het vak: Wiskunde A

Wiskunde A is nodig bij vervolgoopleidingen waar wiskunde een hulpmiddel is. Voor exacte studies is het niet genoeg. Daar heb je wiskunde B voor nodig.

In wiskunde A zit veel statistiek en kansrekening. Ook moet je met functies, grafieken en formules werken. Daarbij mag veel met de grafische rekenmachine gedaan worden. Je hoeft minder algebraïsch te kunnen dan bij wiskunde B.

1. Wat doe je bij dit vak?

Statistiek: veel tabellen en grafieken bestuderen, verwerken van grote hoeveelheden data. Formules kunnen gebruiken en opstellen staat ook centraal.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Tabellen kunnen lezen, kunnen werken met formules en procenten berekenen. Er komt dus veel rekenvaardigheid bij kijken.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Het grote verschil met de onderbouw is dat je veel zelfstandiger door een hoofdstuk heengaat. Wiskunde A bevat veel onderwerpen die bij het begin beginnen en in de onderbouw dus nog niet aan bod zijn geweest.

4. Welke valkuilen zijn er?

Gemakzucht en nonchalance zijn valkuilen. Veel zelfwerkzaamheid is vereist.

5. Wat is de uitdaging?

Je zelfwerkzaamheid ontwikkelen en zo je gemakzucht opzijzetten en overwinnen.

6. Wil je meer weten over wiskunde A in de bovenbouw?

Je kunt met je vragen terecht bij je vakdocent.

7. Wat kan je met wiskunde A?

Wiskunde A is nodig/handig bij economische-, administratieve- en sommige gezondheidsopleidingen.

5.13 Het vak: Wiskunde B

Wiskunde B is onmisbaar als je de exacte kant opgaat. Hoe exacter en technischer je vervolgopleiding, des te meer zal je wiskunde B nodig hebben. Er zit in wiskunde B veel algebra, functie onderzoek, meetkunde en goniometrie. Je mag de grafische rekenmachine gebruiken, maar je moet ook veel algebraïsch kunnen oplossen. Voor wiskunde B moet je vooral kiezen als je het écht leuk vindt om moeilijke wiskundevragen op te lossen en bereid bent om daar lang aan te puzzelen.

1. Wat kan je bij dit vak?

Bij Wiskunde B gaat het over goniometrie (sinus, cosinus en tangens), inhoud en oppervlakte berekenen van wiskundige lichamen en functies onderzoeken (bijvoorbeeld met behulp van differentiëren).

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

De vaardigheden bij Wiskunde B zijn vooral gericht op het rekenen met letters en vergelijkingen oplossen.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Door de leerlingen wordt het niveauverschil met de onderbouw als groot ervaren. Wiskunde B is echt een stuk moeilijker (abstracter) dan de stof in de derde klas. De stof van de onderbouw moet er goed inzitten.

4. Welke valkuilen zijn er?

Veel zelfwerkzaamheid is vereist en veel oefening. Bij wiskunde B moet je bereid zijn om lang aan een probleem te puzzelen.

5. Wat is de uitdaging?

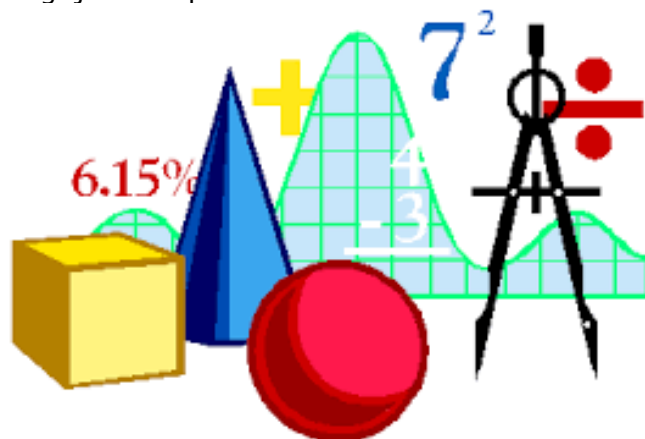
Oplossingen vinden die voor niet-wiskundigen onuitvoerbaar (b)lijken!

6. Wil je meer weten over wiskunde B in de bovenbouw?

Je kunt met je vragen terecht bij je vakdocent.

7. Wat kan je met wiskunde B?

Met wiskunde B kun je naar exacte vervolgopleidingen. Het zijn meestal opleidingen waar ook natuurkunde belangrijk of verplicht is.

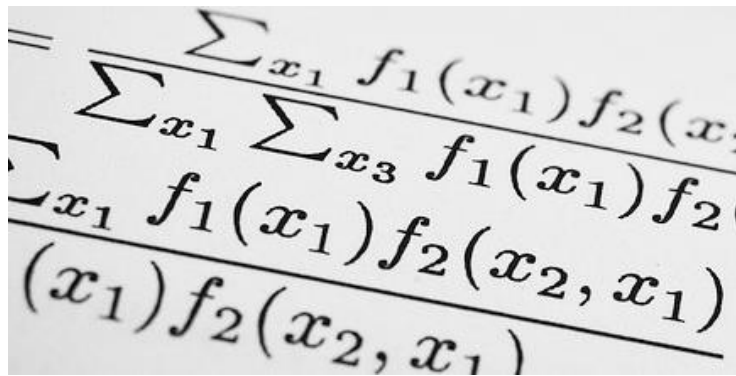

5.14 Het vak: Wiskunde D

Wiskunde D biedt een verbreding en verdieping op wiskunde B. Wiskunde D kan daarom alleen gekozen worden in combinatie met wiskunde B. Hoewel wiskunde D bij geen enkele studie een toelatingseis is, wordt het leerlingen die een exacte studie willen kiezen zeer aanbevolen.

Onderwerpen die niet bij wiskunde B, maar wel bij wiskunde D aan bod komen zijn: kansrekening, statistiek, complexe getallen en dynamische systemen.

Aangezien wiskunde D door weinig leerlingen wordt gekozen, worden er op onze school geen gewone lessen in dit vak gegeven. Wiskunde D wordt online gevolgd. Via internet krijgen leerlingen toegang tot studiemateriaal en videocollege's. Daarnaast krijgen zij een uur per week op school hulp van een wiskunde docent.

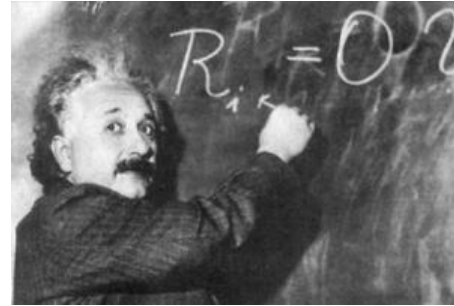

The image shows a close-up of mathematical formulas written in a serif font. The formulas involve summations and functions of variables. The visible parts of the formulas are:

$$\sum_{x_1} f_1(x_1) f_2(x_2, x_1)$$
$$\sum_{x_1} \sum_{x_3} f_1(x_1) f_2(x_2, x_1)$$
$$\sum_{x_1} f_1(x_1) f_2(x_2, x_1)$$
$$\sum_{x_1} f_1(x_1) f_2(x_2, x_1)$$

5.15 Het vak: Natuurkunde

Natuurkunde geeft je inzicht in hoe en waarom de dingen om je heen gebeuren zoals ze gebeuren. Waarom ontstaat er een regenboog, hoe kunnen er gegevens draadloos bij je laptop komen. Alle gebeurtenissen om je heen, die niet levend zijn en die geen chemische reactie vertonen, horen bij de natuurkunde en zijn te verklaren en te gebruiken in je voordeel als je maar weet hoe.

1. Wat doe je bij dit vak?

Veel onderwerpen uit de onderbouw komen terug: elektriciteit, radioactiviteit, geluid, beweging, warmte, energie, krachtenleer, etc. In de bovenbouw gaat het voornamelijk om verdieping van deze onderwerpen. Eigenlijk heb je al heel veel gehad in de onderbouw, alleen wordt het moeilijker en komen meer onderdelen tegelijk terug.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

Om natuurkunde goed af te sluiten heb je inzicht in de natuurkunde nodig. Oftewel je moet snappen wat je doet. Daarnaast wordt er van je verwacht dat je zelfstandig practicum kunt doen, natuurkundige vragen kunt analyseren en oplossen. Voor het oplossen van de vraagstukken is een goede basis van de wiskunde noodzakelijk.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Het grote verschil is dat alles moeilijker wordt en meer verschillende onderwerpen tegelijk worden getoetst. De onderwerpen worden dus uitgebreider behandeld, maar ook wordt er veel meer met formules gewerkt en wordt er meer wiskundig inzicht gevraagd.

4. Welke valkuilen zijn er?

Veel leerlingen vinden het lastig om praktische onderwerpen te "vertalen" naar een herkenbaar natuurkundeprobleem en vooral om abstract te kunnen denken. Daarnaast is dit vak niet geschikt voor leerlingen die geen zin hebben om huiswerk te maken!

5. Wat is de uitdaging?

Natuurkunde is eigenlijk overal. Natuurkunde leert je hoe je verschijnselen uit het (dagelijkse) leven kunt verklaren, maar ook hoe je deze verschijnselen kunt onderzoeken. Natuurkunde was vroeger veelal noodzakelijk voor degenen die een technische studie wilden volgen, maar tegenwoordig is het niet meer weg te denken in de gezondheidszorg en geneeskunde (röntgen, MRI, echo, radioactieve stoffen voor bestraling of als tracers, allerlei audio/visuele apparatuur...etc....etc..). Daarnaast behoort kennis van dagelijkse verschijnselen om ons heen ook tot de algemene ontwikkeling van eenieder.

6. Wil je meer weten over natuurkunde in de bovenbouw?

Mocht je nog twijfels hebben of je dit vak wel of niet moet kiezen en of je het zou kunnen kiezen, ga gerust naar je natuurkunde docent.

7. Wat kan je met natuurkunde?

Nu concreet wat je met natuurkunde kunt. Natuurkunde is noodzakelijk bij technische beroepen (bouwkundig engineer, civiel engineer, logistiek/transport sector, procestchnoloog, elektrotechnicus), maar ook bij een opleiding tot architect en de medische beroepen, maar laten we het belangrijkste beroep niet vergeten. JE hebt echt natuurkunde nodig als je docent natuurkunde wilt worden 😊. Leuker kunnen we het niet maken.

5.16 Het vak: Natuur, Leven & Technologie (NLT)

NLT is er voor leerlingen die NG of NT kiezen. NLT is een combinatie van de zogenaamde betavakken (natuurkunde, biologie, scheikunde en wiskunde). Dit betekent niet dat je bij NLT precies hetzelfde leert als bij de betavakken.

NLT gaat over actuele vakoverstijgende vraagstukken in de natuurwetenschappen en technologie. Bij NLT werk je in modules. Dit betekent dat je een aantal weken bezig bent met een bepaald onderwerp en daar alles over leert. Daarna ga je verder met de volgende module. Je vindt alle modules op www.betavak-nlt.nl.

1. Wat doe je bij dit vak?

Er zijn uiteenlopende modules zoals forensische technieken, navigatie, effecten van alcohol, biomedische technologie, meten aan sterrenstelsels en aërosolen en vuile lucht. Kenmerkend voor de modules is dat ze nooit bij één schoolvak horen. Het zijn altijd combinaties, zoals natuurkunde en biologie, scheikunde en wiskunde.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

NLT laat zien hoe je de dingen die je bij de betavakken leert, kunt toepassen en combineren met andere dingen die je al weet. Je leert nieuwe dingen die bij de gewone betavakken haast niet aan bod komen. Je bent vaak praktisch bezig in het laboratorium. En natuurlijk leer je van alles over de achtergrond van allerlei technieken. In (bijna) elke module wordt met de computer gewerkt, met name voor betatoepassingen als meten, regelen, sturen en gegevensverwerking.

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

NLT wordt pas gegeven in de bovenbouw. Het is de toepassing van het geleerde bij de betavakken in de onderbouw.

4. Welke valkuilen zijn er?

Als je geen natuurkunde volgt kan NLT een beetje pittig zijn.

5. Wat is de uitdaging?

NLT is iets voor jou als je nieuwsgierig bent naar: hoe dingen werken, waarom iets is zoals het is, de nieuwste ontwikkelingen in de gezondheidszorg, natuurwetenschap en techniek. Zo kom je van alles te weten over de nieuwste technieken in de geneeskunde, landbouw, forensische technieken, ruimtevaart, de ontwikkeling van de aarde en nog veel meer dat allemaal te maken heeft met wetenschap en techniek.

6. Wil je meer weten over NLT in de bovenbouw?

Voor vragen ga je naar je vakdocent.

7. Wat kan je met NLT?

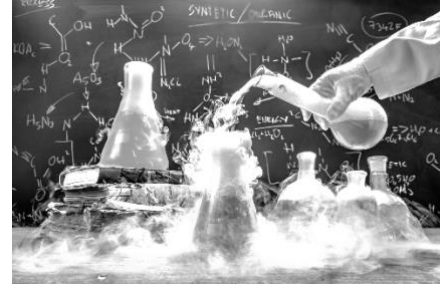
De manier waarop je bij NLT-les krijgt lijkt op hbo-onderwijs. Je krijgt relevante kennis waarmee je direct opdrachten kunt doen. Voorbeelden van studies zijn: Voedingsmiddelentechnologie, Medische Beeldvorming, Chemie en Forensisch Onderzoek.

5.17 Het vak: Scheikunde

Het vak: Scheikunde

Van Dale: schei·kun·de de; v – wetenschap die zich bezighoudt met het onderzoek vd samenstelling van stoffen en vd veranderingen die zij door afscheiding van of verbinding met bep. stoffen kunnen ondergaan; chemie.

Scheikunde houdt zich bezig met stoffen. Alles om je heen bestaat uit stoffen; hele grote mengsels van stoffen zoals boeken, tablets, huizen etc. maar ook hele kleine mengsels van stoffen zoals medicijnen, inkt en eiwitten. In de scheikunde kijk je niet alleen naar de eigenschappen van die stoffen, maar ben je ook bezig met het omzetten van stoffen in andere stoffen. We kijken naar de bouwstenen van die stoffen en naar de structuur ervan. Omdat overal ter wereld stoffen worden gemaakt en gebruikt, bestaat er dus geen wereld zonder scheikunde.

Wat doe je bij dit vak?

Veel onderwerpen uit de onderbouw komen terug zoals atoombouw, scheiden en reageren en chemische reacties. In de bovenbouw worden veel onderwerpen verdiept en uitgebreid. Ook komen er nieuwe onderwerpen aan bod zoals zuren & basen, zouten en koolstofchemie.

Welke vaardigheden heb je nodig?

Voor dit vak moet je analytisch ingesteld zijn; d.w.z. dat je een probleem/vraagstuk goed en vanuit meerdere invalshoeken kunt bekijken. Soms is het zelfs prettig om gewoon je boerenverstand te gebruiken. Ook rekenen is een belangrijk onderdeel binnen de scheikunde. Daarnaast moet je zelfstandig kunnen werken en practica kunnen uitvoeren en een goed verslag kunnen schrijven.

Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Het grootste verschil met de onderbouw is dat veel onderwerpen worden verdiept en uitgebreid. Er gaat ook veel meer gerekend worden. Veel leerlingen ervaren dan dat de stof lastiger wordt om te begrijpen en toe te passen. Ook worden de toetsen pittiger omdat er vaak meerdere onderwerpen tegelijk getoetst worden.

Welke valkuilen zijn?

De grootste valkuil is te denken: "Ik doe dit wel even!" Dat is absoluut niet zo. Je moet je in de stof verdiepen, je moet er mee aan de slag. Je moet de tekst niet alleen begrijpen maar ook kunnen toepassen. Huiswerk maken is heel belangrijk want door veel te oefenen krijg je de stof onder de knie. Je moet doorzetten.

Wat is de uitdaging?

De uitdaging is dat je zo goed als alles leert over stoffen en hoe je die moet gebruiken om nieuwe stoffen te maken. Geen medicijn ontwikkeling zonder chemie. Geen CSI zonder chemie. Geen verf of lijm zonder chemie.

Wil je meer weten over scheikunde in de bovenbouw?

Als je meer wilt weten over de inhoud van dit vak en wat je er allemaal mee kan, vraag het je docent of TOA.

Wat kun je met Scheikunde?

Met scheikunde kun je alle kant op. Voorbeelden van vervolgstudies zijn: chemie en laboratoriumtechniek, chemische technologie, Chemie en Forensisch onderzoek, biochemie of biomedische wetenschappen. Maar ook als je de natuur een warm hart toedraagt kun je je ei kwijt een studie als Environmental Sciences.

5.18 Het vak: Bewegen, Sport en Maatschappij (BSM)

Vind je sporten fantastisch en wil je hier meer over weten? BSM biedt dan voor jou een uitkomst! Kies je voor BSM dan ga je in havo 4 en havo 5 aan de slag met sport in de breedste zin van het woord!

1. Wat doe je bij dit vak?

Als je sport en bewegen en het organiseren van activiteiten voor anderen interessant vindt, dan heeft BSM je veel te bieden. Juist door het toepassen van praktische vaardigheden, zelfstandig en in teamverband, is het vak BSM een actieve, leerzame en leuke afwisseling op de profielvakken. De ervaring leert dat BSM een uitdagend programma is met veel diepgang, dat in ieder geval bijdraagt aan je persoonlijke ontwikkeling, doordat je onder andere leert leiding te geven, voor een groep te staan en te organiseren. Je leert ook alles over gezondheid (voeding en het bewegingsapparaat) over training en schema's en over de plaats van sport in de maatschappij.

2. Welke vaardigheden heb je nodig?

De vaardigheden die je nodig hebt bij het vak BSM ontwikkel je vooral tijdens de lessen. Het allerbelangrijkste bij dit vak is dat je de motivatie hebt! Je wilt nieuwe sporten ontdekken en je wilt ook de theorie achter bewegen weten!

3. Wat zijn de verschillen met de onderbouw?

Er zijn behoorlijk wat verschillen met de onderbouw. Was je in de onderbouw veel zelf aan het sporten en was het de docent die les gaf. Bij BSM is dat toch echt anders. Er wordt gekeken naar het menselijk lichaam. Je gaat praktische opdrachten maken, in de vorm van bewegingsanalyses, en je gaat in groepsverband leren organiseren in de sport.

4. Welke valkuilen zijn er?

De grootste valkuil is dat men denkt dat je alleen maar lekker aan het sporten bent en er verder weinig voor hoeft te doen. Het sportgedeelte beslaat 70% procent van de tijd en de overige 30% ben je bezig met theorielessen en opdrachten. Het onder de knie krijgen van nieuwe sporten lukt vaak wel, maar voor de theorie zal je hard moeten leren.

5. Wat is de uitdaging?

De belangrijkste uitdaging is misschien wel je eigen motivatie. Hiermee bedoelen we je motivatie om beter te worden, samen te leren met en van anderen. En niet alleen om zelf te sporten, maar juist ook voor anderen iets te regelen. Een stage van 25 uur in de sport is ook opgenomen in het PTA van BSM!

6. Wil je meer weten over BSM?

Als je meer informatie over het bovenbouw vak BSM wilt kun je contact op te nemen met je vakdocent. Ook als je hierover twijfelt kun je de vakdocent gerust opzoeken. Je kunt ook altijd leerlingen die nu BSM volgen vragen naar hun ervaringen!

7. Wat kan je met BSM?

BSM is een uitdagend vak voor iedereen met een brede interesse in sport. Naast uitdagend, kan het vak goed van pas komen bij de onderstaande studie- en/of beroepskeuzes:

- Academie voor Lichamelijke Opvoeding
- Fysiotherapie
- Sportmanagement
- Geüniformeerde beroepen; landmacht, luchtmacht, marine, politie, brandweer, marechaussee, etc.

6. Doorstromen van HAVO 5 naar VWO 5

Op de KSH kunnen leerlingen met een havodiploma doorstromen naar vwo 5. Wij gaan ervan uit dat deze leerlingen een goede kans hebben om een vwo-diploma te behalen binnen de daarvoor geldende termijn.

Op het vwo ligt het onderwijsniveau een stuk hoger dan op de havo. De leerstof is ingewikkelder en het tempo is hoger. Daarnaast wordt meer zelfstandigheid en inzicht gevraagd. Naast een flinke dosis inzet wordt verwacht dat de leerling gemotiveerd is en blijft.

Aangezien het onderwijsniveau hoger ligt en andere eisen worden gesteld aan een vwo-diploma dan een havodiploma, is het verstandig om rekening te houden met de volgende punten:

- De leerling heeft examen gedaan in wiskunde A of B en ten minste een 5 als eindcijfer gehaald.
- Leerlingen kiezen op het vwo een pakket in hetzelfde profiel als op de havo.
- Leerlingen met een vak te weinig moeten verplicht een inhaalprogramma doen.

Om de doorstroom zo goed mogelijk voor te bereiden werkt de leerling in havo 5 aan het doorstroomportfolio. Onderdeel van dit doorstroomportfolio is dat vakdocenten leerlingen een beargumenteerd advies meegeven om de overstap zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Plaatsing in vwo 5 vindt onvoorwaardelijk plaats.

7. Het decanaat op de KSH

De decaan helpt je bij het maken van keuzes en bij het zoeken naar een studie of een beroep. Dit begint bij de profielkeuze die in deze brochure centraal staat.

Vanuit de KSH organiseren wij diverse activiteiten om je goed voor te bereiden op een goede profielkeuze. Een overzicht van de algemene activiteiten is te vinden bij het Programma Keuzeprocess 2022-2023, maar er is meer. Dit jaar zijn we gestart met het programma voor de Loopbaanoriëntatie en –begeleiding in de mentorlessen. Via de methode- “Tumult Kiezen Profiel” – kom je erachter wat je talenten, kwaliteiten en interesses zijn en welk profiel daar het beste bij past. Door middel van het maken van opdrachten, het voeren van gesprekken, bekijken van video’s, de ouderopdrachten en te reflecteren krijgt je een goed beeld van jezelf.

Informatie voor ouders

U heeft als ouder toegang tot het abonnement Tumult voor ouders. U kunt gratis een account maken via mijn.tumult.nl. Vul in dat u een ouder bent en meldt u aan via de school van uw zoon/dochter. Op deze website treft u allerhande formulieren, handige filmpjes en opdrachten die u met uw zoon/dochter kunt doen.

Met behulp van Tumult en Lyceo in de bovenbouw, en alle andere activiteiten met betrekking tot de LOB hopen wij de leerlingen te helpen bij het maken van een goede keuze.

Mocht u na het lezen nog steeds vragen hebben over de profielkeuze dan kunt u natuurlijk altijd bij mij terecht. Op school ben ik te vinden in Kamer 108 en uiteraard ben ik ook te bereiken via e-mail.

Nogmaals veel succes bij het maken van de passende profielkeuze!

Nurgül Akin
Decaan
n.akin@kshcollege.nl

Handige websites

		Voor ouders
Studiekeuze tests	www.icares.com www.studiekeuze123.nl/studiekeuzetesten www.studiekeuzelab.nl	www.studiekeuzekind.nl https://weblog.wur.nl/studiekeuzekind/contact-hermien-miltenburg/
Studiesvergelijken	www.kiesmbo.nl www.studiekeuze123.nl www.exactwatjezoekt.nl www.keuzegids.nl	
Baankansen	www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie	
Tussenjaar	https://breekjaar.nl www.m-jaar.nl www.njr.nl www.europeansolidaritycorps.nl	

8. Notities
